

L'ADARO

DRAMA EN TRES ACTES

Y EN VERS

ORIGINAL DE

10. I. T. P.

MANRESA

Impremta de Sant Joseph, Picas, 8

1900

15
SEGONA EDICIÓ

L' AVARO

DRAMA EN TRES ACTES Y EN VERS

ORIGINAL DE

I. T. P.

SEGONA EDICIÓ

— Ab llicencia —

MANRESA

Imprempta de Sant Joseph, Picas, 8

1900

AL LLOREIJAT POETA

D. Jaume Cardona y París,

*Dedica aquest modest treball com a
proba d'amistat y carinyo.*

L' Autor.

PERSONATGES

PAU.	60 anys
PEP.	40 „
PASQUAL.	20 „
BADÓ.	24 „
METJE.	
RAMÓN.	35 „

ACTE PRIMER

Interior d' una casa modesta, porta principal al fondo y un altre á un costat. Una taula y cadiras.

ESCENA PRIMERA

(PAU y PEP, *sentats*)

- PAU. No; per mí no hi ha consol.
PEP. Calma, Pau; confiansa en 'Deu.
PAU. Es que sento sobre meu
Un gran pes, que 'm sembla molt
Que, á no tardá' ha d' aplastarme.
PEP. Home, no penseu així,
Puig quan Deu tanca un camí...
PAU. No tractis de consolarme.
T' ho aprecio, mes es en va:
Per tot hont la vista giro
Per tot negras sombras miro
Que 'm convidan á plorá':
Tu, Pep, saps perfectament
Lo molt que he hagut de sufrir
Per educá' y mantenir
Als meus fills...
PEP. Certament
PAU. ¡Y ara débil y xacrós
Y en tan avansada edat,
Véurem' d' ells desamparat...!
PEP. No será tant com diheu vos.
PAU. ¡Com no! Lo Lluís fa un any

Que 'm va abandoná', y may mes
He pogut saberne res...

PEP.

¡Qu' es raro!

PAU.

Algun mal company.

Lo Ramon, ja veus com es,
Tant metalisat te 'l cor,
Que per éll no hi ha altre amor
Ni altre Deu que l' interés.
Y l' únich que m' ha tingut
Un ver afecte filial,
Qu' es lo petit, lo Pasqual,
Fins aquest ara he perdut.

PEP.

Es dir, ¿qué ha caygut soldat?

PAU.

Sí.

PEP.

Y ¿quan marxa?

PAU.

Avuy mateix.

PEP.

¿Ja?

PAU.

Per axó ma pena creix.
¡Ell que sempre havia estat
Tan honrat y laboriós!
De dia y nit treballava
Lo pobret, y aixís guanyava
La subsistencia pels dos.
Es un model d' obediencia
De bondat y de dolsura.
¡Qué llágrimas de ternura
Fa derramar-me ab freqüencia!
Y ara, ¿qué será de mi?
¿Qué será d' ell? ¡Oh fill meu!
¿Perqué sens pietat, bon Deu,
Me desamparéu així?

PEP.

Oh quintas! Oh lley fatal!

Malehida institució,

Malehida l' ambició,

Que n' es causa de tant mal!

PAU.

Quan recordo que altre temps

En la terra catalana

D' aquesta lley tan tirana

Per los furs n' eram exemps,

No puch menos d' exclamá':

¡Oh temps, dit del retrocés.

Tant de bó que ara tornés!

- PEP. Potse' encara tornarà.
PAU. Per ara, vana il-lusió.
PEP. No sé, sembla que la gent
S' ha begut l' enteniment.
PAU. Cert, Pep; tens molta rahó.
PEP. Vehuen que ab pagos eterns,
Ab impostos y gabelas,
Se 'ns xuclan sanch y entretelas
Molts anys ha tots los governs;
Pro 'l poble apart que delira
Crida que vol llibertat...
PAU. ¡Pobre poble, que cegat!
PEP. Y en sa ceguera no mira
Que ab pretext de llibertat
Un dia y altre l' están
Oprimint y esclavisant
Sens conciencia ni pietat.
PAU. Y luego de tot aixó
Las conseqüencias sufrim
Los qui cap culpa hi tenim;
¡Aixó es lo que sento jo!
PEP. En fi, alabat siga Deu;
Lo que ara hem de procurar
Es vostre mal remediari.
Animeuvos, Pau, diguéu:
Quan ja fora 'l Pasqual sigui
¿Qu' es lo que havéu pensat fe'?
PAU. ¡Ay pobre de mi! No sé
Lo que 'm fassi ni que 'm digui.
PEP. (*Després d' un moment de pausa.*)
Vamos Pau, fora inquietut,
Soch un pobre, com sabéu,
Pro en ma taula un plat tindréu,
Si 'm do Deu feyna y salut.
Que ho acceptéu, donchs, vos prego,
Que així pagarvos podré
Los favors que m' vareu fe'.
PAU. Ara com ara, m' hi nego.
¿No 't sembla milló' á n' á tú
Fer dir avans al Ramon
Qu' he quedat sol en lo mon
Sens amparo de ningú?

PEP. Ca; ell no estima mes que l' or.

PAU. Pro fora cosa molt rara
Que tractantse del seu pare
No 's conموغué s lo seu cor.

PEP. *(Fent un gesto de dubte.)*

Del usuré y del avaro
N' he sentit dir moltes cosas
Tan repugnants y odiosas
Con un puga imaginarho.

PAU. Pro jo ferli saber dech
Mon precari estat present,
Y si ell, con un fill dolent
M' abandonés, que no ho crech,
Al menys no podrá alegar
Ignorancia de cap mena.

PEP. Pero 'us moriréu de pena
Si 'us arriba á desayrar.

(Mira á la porta.)

Ola, ara hi ha 'n Badó aquí.

PAU. ¿Si? Sondejemlo una mica,
Veyám, veyám, com s' explica.

PEP. Calléu, deixeu mel per mí.

M' apar que será milló'
Que vos á dins vos fiquéu

(A la porta del costat.)

Y després ja sortiréu
Quan sigui fora 'n Badó.

D' aquet modo parlará *(S' aixecan.)*

Ab llibertat y franquesa

Fiquéu vos dins ab llestesa *(S' hi fica.)*

¿No veyéu que ja va á entrá'?

(Entra Badó pel fondo.)

ESCENA II.

PEP y BADÓ

(Aquest va vestit ab roba molt bella, y á primer cop de vista se veu que li es gran.)

BADÓ. Deu vos quart, jo vaig entrant.

PEP. Ola Badó, ¿per aquí?

- BADÓ. Es qu' he tingut de sorti'
Y al passar per qui devant...
- PEP. Molt me plau véuret' Badó;
Puig dias ha que no 't veyá,
Hasta ja créurerme feya
Que no estavas gayre bo.
- BADÓ. Prou; qui no te gran salut
Es l' amo, ¡está molt fatal!
- PEP. ¿Qué dius? ¿Ton amo está mal?
¡Ay Deu meu! ¿donchs que ha tingut?
(Ab veu baixa, y mirant per tolas parts.)
- BADÓ. ¿Y 'l Pau?
- PEP. Ha hagut de sorti'
Ara, fa un minut ó dos.
- BADÓ. Es que segons que, si hi fos,
No ho gosaría pas dí'.
- PEP. ¡Qué diantre! ¿tan grave es?
Vaija, donchs, explicat prompte.
(S' assentan.)
- BADÓ. Pròu, vos ne donaré compte
Ab dos paraulas no mes.
Te poca gana, molt poca,
Tems ha que del pit se queixa,
Te una tos que may lo deixa
Y hasta treu sanch per la boca.
- PEP. Donchs es tísich.
- BADÓ. En efecte,
També á mi 'm sembla que ho es,
Y ho confirma encara mes
Son cadavérich aspecte.
- PEP. Y al metje ¿que n' hi pareix?
Quin concepte n' ha format?
- BADÓ. Oh, no l' ha pas visitat
Ja veuréu que succeheix.
Mil cops li he dit estant sols:
—Vosté está mal, D. Ramón,
Vaig pel metje?—Y éll respon:
—«No, no ho vull; sembla que vols
De debó ferme enfadar
¿Quantas voltas t' ho haig de dir
Que si 'l metje faig venir,
Diners me farà gastar?

Primer paga la visita,
Després al apotecari...
Bah, bah, val mes no pensarhi,
Perque aixó la sanch m' irrita»
(*Pep fa gestos d' admiració, y Badó continúa:*)
Ho diu tal com vos ho dich,
Sens quitar ni afegir res.

PEP. ¿Donchs que 'n vol fer dels dinés,
Perque diuhen qu' es molt rich?

BADÓ. Ay! no ho es poch d' agarrat!
Sapiguéu, y no menteixo,
Que sempre gana pateixo;
Dés que hi soch may m' he atipat,
Sempre menjem lo mateix,
Sopa feta ab oli... y prou.

PEP. ¿Y no menjeu may cap ou,
Cap tall de carn ni de peix?

BADÓ. Fa dos anys qu' estich ab ell
Y á casa jamay n' hi he vist;
¡Tinch sempre un ventre mes trist!
Sempre tinch vuyt un budell.
Jamay estrená' he pogut
Un pantalón, jech ni ermilla,
No de llana ó de llanilla,
Ni sisquera de vellut.
Ell encara va portant
Una casaca dolenta,
Mes pelada y mes pudenta
Que las que hi ha á n' al encant.
Si algun forat se li fa,
Un estrep ó un descosit,
Li cuso ó hi faig un surgit
Y se la torna á posá'.

PEP. ¿Y tú sabs fer surgits? ¡Alsa!

BADÓ. Y d' aquells fins, ¿no ho sabíau?
Si 'ls véyau esclamaríau:
¡Aixó es brodat al *reyalsa!*

PEP. Be, ja que 'l coneixes tant...

BADÓ. ¿Si 'l conech? Hasta de sobra

PEP. Si un dia li anés un pobra,
Al cual estés rodeijant
Una miseria espantosa,

Digas, ¿te sembla á n' á tú
Si tindria 'l còr tan dú'
De no darli alguna cosa?

BADÓ.

No li donaría re.
N' es enemich del donar,
Perque us ne poguéu formar
Una idea, vos diré:
Veyéu si n' es enemich,
Que may ha usat en cap tono
Aquesta paraula: «Dono» *(Pep riu.)*
No riguéu, qu' es com ho dich.
Quan vol dir: «Dono aquest pas»,
«Faig aquest pas» sempre diu.
Si per qualsevol motiu
Jo li falto en algun cas,
Y pretent donarme un tanto,
No diu may en son encono:
«Ep! Mira que te la dono»
Diu: «Mira que te la planto».
Quan á passeig vol sortir
No diu may «vaig á da' un tom»
Com sol dir casi tothom.
«Vaig á fe' un tom» ell sol dir.
Lo verb «doná'» es defectiu
Per éll.

PEP. *(¡Qu' es lo qu' enrahona!) (Apart.)*

BADÓ.

No te primera persona
Del present d' indicatiu.
Sabeu li agrada jugar
A cartas, sens interés,
Donchs ja no hi vol jugar mes
Perque no hagi de donar.
Y tant lo donar l' altera,
Y tant es lo que l' encona,
Que per no donar, ni dona...
Corda al rellotje sisquera.
Per xó tenim per costum
Casi á las foscas sopar,
Puig tant li raca 'l donar
Que ni dona... flam al llum.
Si may ha tingut desgracias
O alguna necessitat,

May favors ha demanat
Per no haver de donar... gracias.

May, ni una vegada sola
Ha portat lo calsat lluhent;
Per ell lo doná' es tant cuent,
Que hasta 's nega á donar... bola
Si algú ab ell vol encaixá',
Com entre personas s' usa,
Ell bruscament ho rehusa
Per no haver de dar... la ma.

Que algun amich ó parent
De casarse te intenció,
Y per deber ó atenció
Li anuncia oportunament;
No per aixó res li dona:
Donar li agrada tant poch,
Que per no dar, ni tampoch
Li dona... la enhorabona.

Y hasta arribo á presumí'
Que si fos noya, ¡oh es segú'!
No 's casaría ab ningú
Per no haver de doná'... 'l sí.

PEP.

Be, Badó; fiel reconeixó
La pintura que has fet d' ell;
Mes respecte al pobre vell
De que 't parlava, anyadeixo:
¿Y si fos un pobre aquet
Que durant tota sa vida
Favors li hagués fet sens mida,
Com may ningú li hagués fet?

BADÓ.

Encara que fos aixís,
Com careix de la virtut
Que te 'l nom de gratitut
No daría un marvedís.

PEP.

¿Y si fos un jermá seu?

BADÓ.

Sols estima l' interés,
Unicament aquest es
Son ídol, son goig, son Deu.

PEP.

Y si aquest pobre en qüestió
Sigués lo mateix seu pare?

BADÓ.

Allavoras potse' encara...
Li daría un rosegó.

¡Y encara ho hauríam de veure'!

PEP. ¿Sabs perque t' he preguntat
Aixó?

BADÓ. No, pero he pensat,
Y altre cosa no puch creure,
Que 'l Pau es eix pobre vell,
Puig pobre y sol quedará
Perque 'l Pasqual ha d' aná'
Dins poch á portá' 'l fusell.

PEP. Just: situació desgraciada
La d' en Pau. ¿Tú qué farías:
A n' al Ramon ho dirías
Per veure' si se 'n apiada?
Sent fill meu, me sembla á mí
Que li dará protecció.

BADÓ. D' una part temo que no,
Y d' altre 'm sembla que sí.
Me sembla que no, perqué
Lo donar li raca tant...
Ja vos ho he dit fa un instant.
Y 'm sembla que sí també,
Perque un fill sembla impossible
Deixi al pare abandonat,
Si 'l veu en necessitat,
Per mi aixó es inconcebible.

PEP. En fi, quan lo Pau vindrá
Veurém lo que mes convé.

BADÓ. (*Aixecantse.*)
Y si m' heu de menesté'
De mi podéu disposá'.
Y quant vinga donaréu
Moltas espressions al Pau.

PEP. Be, Badó.

BADÓ. Pep, á Deu siau. (*Se 'n va.*)

PEP. Hasta un altre rato, á Deu.

ESCENA III

PAU y PEP

PEP. Sortiu, Pau, sortiu; senteuvos,
(*Surt Pau y s' assentan.*)

- Que 'us vull fer la relació
Que 'n Badó acaba de ferme...
PAU. Desde dins ho he sentit tot.
Mon cor s' ha omplert de tristesa,
D' amargura y desconsol.
Sas paraulas penetravan
Con fletxas dintre 'l meu cor.
¡Ay, quan he sentit que deya
Que 'l meu fill tenia tos,
Que treya sanch per la boca...! (*Plorant.*)
¡Oh, fill meu, pobre Ramon!
- PEP. Prou, Pau; no serà tan grave
Com ha explicat en Badó.
- PAU. ¡Qui sab! ¡Potser mes encara!
- PEP. Vamos, Pau, vos convé molt
Tranquilisarvos, y luego
Ja veurém lo que 's resolt.
- PAU. Estich decidit á anarhi.
- PEP. Be, ja 'n parlarém d' aixó.
- PAU. Potse 'l pobre está morintse.
- PEP. Ningú 's mort, si Deu no ho vol.
- PAU. Vamos, jo 'l voldria veurer.
- PEP. ¡Com s' ha portat tan be ab vos!
May vos ha fet cap visita
Desde que 'us va deixá' á tots,
Ni tampoch may s' ha dignat
Fervos dir que no está bo.
Lo que lograréu ananthi,
Es tení' un disgust molt fort,
Perque encara qu' ell vos vegi
En precaria situació,
Dubto molt que 'us auxilihi.
- PAU. Prou que ho farà 'l xicot.
- PEP. ¿Y si no ho fa?
- PAU. Allavoras...
- PEP. Trindríau un tal trastorn...
- PAU. Vamos, vamos, no es possible
Que un fill tingui tan mal cor.
- PEP. ¿No recordéu la pintura
Que de vostre fill, fa poch,
Sens cap mira interessada
Aquí m' ha fet lo Badó?

PAU. Sí, y hasta la crech verdadera
Perque he sentit dir molts cops
Qu' es avaro, molt avaro,
Enemich de dona'...

PEP. ¡Y donchs...!

PAU. Mes ara qu' éll se deu veurer
A las portas de la mort...

PEP. En fi, may acabaríam.
Ja qu' estéu tant desitjós
D' ana' á veure 'l fill, aneuhi;
Pero avans hi aniré jo
Per preparar lo terreno.
¿No 'us sembla milló' aixis!

PAU. Prou.

PEP. Donchs me n' hi vaig; dintre un rato
Soch aquí, si Deu ho vol, (*se 'n va pel fondo*)

PAU. Ja 'm sabrás dir com se troba,
¡Pobret! ¡no deu sufrir poch!

ESCENA IV

PAU *sol*

Lo Pep es un bon amich,
¡Quin cor mes hermós que te!
Un sol favor li vaig fe',
Y encara era un favor xich,
Y si be han transcorregut
Molts anys, éll may l' ha olvidat,
Sempre probas m' ha donat
De carinyo y gratitut.
Ara s' oposa ab afany
A que jo vagi ab mon fill,
Perque creu que hi ha perill
De que rebi un desengany.
Y, encara que res li sobre,
M' ha ofert en sa taula assiento,
Mes jo, vamos, no hi consento
Y mes sent, com jo, un pobre.

Y si 'l Ramon se portés,
Que no ho crech, com un fill bort,
Me causaría la mort,
Mateix que si ja ho vegés.
Pro en fi, alabat siga Deu,
Sá com llá, un home á ma edat
Ja es de tothom' despreciat
Y fa nosa á tot arreu.

(Entra lo Pasqual pel fondo.)

ESCENA V

PAU y PASQUAL

- PAU. ¿Ja t' has enllestit, Pasqual?
(Pasqual signa que si ab lo cap.)
¿Quina hora es?
- PASQ. Per marxá' es dora.
- PAU. ¡Massa que 's va acostant l' hora
Pera nosaltres fatal!
- PASQ. Tothom ab greu pena 's queixa
En eix cas, tothom' sofreix,
Uns plorant al que parteix,
Y aquet plorant als que deixa.
(Petita pausa.)
- PAU. ¿Y á cal Ramon, hi has anat?
- PASQ. No volía pas anarhi
Si no 'm manéu al contrari.
- PAU. Oh, no mes t' ho he preguntat
Perque 'n Badó aquí 'ns ha dit
Fa un ratet, que está malalt
Y segons diu está mal.
- PASQ. ¿Donchs, que te?
- PAU. Peteix del pit.
(Breu pausa.)
Fa un quant temps, ¿ho has observat?
Que tot sembla que 's conjura
Per omplirne d' amargura
Nostra vida, ¿no es vritat?
- PASQ. Cert, pro 'l Ramon cap quimera
Vos ha de dar, ni cap pena,

Tireusho tot á l' esquena,
Ja 'us diré perque; primera:
Quan la setmana passada
A casa d' ell vaig anar
Que fos, no vaig pas notar,
Sa salut gens quebrantada.
Está flach, aixó sí, molt,
Pro sempre ho ha estat bastant,
¡Com que 'l diné' estima tant
Que fins per menjar li dol...!

Per altre part jo vull creure
Qu' está delicat com dihéu:
Be, que? Lo mateix tindréu,
¿Qué n' esperéu d' ell, á veure?
Si li havém enmantllevat
Per sortir d' aquets apuros
No mes cent cinquanta duros
Per ficarme en societat,
Y de la quinta librarme,
Y 'ns ha respost, com sabéu,
Que no 'ls tenía, diguéu,
Si es que voléu contestarme:
Per un fill que així vos llena, (*Pau plora*)
¿Es just que sentiu amor?
¿No veyéu qu' es inferior
A las bestias?

PAU. (*Mitj plorant.*) Pasqual, pensa
Qu' encar que fos son assot,
Un pare al fill no aborreix,
Lo castiga, 'l maleheix,
Pero aburrirlo... no pot.
Tú aixó no ho comprens encare.

PASQ. Sí; es gran l' amor paternal.

PAU. Per saber si es gran, Pasqual,
Es precis habè' estat pare.

PASQ. ¿Es dir qu' heu determinat,
Al quedarvos sol al mon,
Aná' al detrás del Ramon
Demanantli caritat?

PAU. Ne tinch un desitj molt viu,
Mes no he resolt res encara;
Lo Pep es á veurel' ara,

- PASQ. Veurém quan torni 'l que diu.
Entre tant comensaré
Alguna cosa á arretglar.
PAU. Sembla que triga á tornar
Lo Pep.
PASQ. Mireu, ara ve.
(*Entra lo Pep pel fondo.*)

ESCENA VI

PAU, PASQUAL, PEP

- PAU. (*A Pep ab ansia.*)
Ola, ¿qué fa 'l Ramón? Digas.
PEP. No es pas lo qu' en Badó deya.
Quan jo hi he entrat, ell estava
Contant y apilant moneda,
Que, sense jo preguntarli,
M' ha dit que no era pas seva.
—¿Com va? li dich allavoras
—Sens novetat—me contesta,—
Sols que fa un parell de mesos
Que 'm molesta una tos seca;
Mes no 'm dona cap cuydado,
En res ma salut afecta.
PAU. Tú ho dius per tranquilisarme.
PEP. Lo que 'us dich es cosa certa.
(*Apart á Pasq.*)
No convé que á véurel' vagi,
Per xó 'l procuro distreura.
PAU. (*Vamos que sigui com vulgui (Apart.)*)
Jo vull aná' á casa seva.)
PEP. (*A Pasq.*)
Tú, Pasqual, ¿ja estás de marxa?
PASQ. Sí, Pep, sí; dintre una horeta.
PEP. Donchs no cal que t' entretingas,
Que 'l temps passa molt depressa.
PAU. (*A Pasq.*)
Jo vaig á ferte una truyta
Per desdejunarte.
PASQ. Feula

Pro val mes que me la emporti,
Posémela á la fiambrrera
Perque ara no tinch pas gana.

PAU. (Deus tenir, com jo tristesa.) (ap.)
(Se fica á dins.)

PASQ. ¡Pobre pare! ¡Quant m' estima!

PEP. Escolta, Pasqual, jo 'm creya
Que haviau fet alguns passos,
Probaturas, diligencias,
Per librar-te de la quinta.

PASQ. ¿Vostre intenció, no era aquesta?

PEP. Sí, aquesta era al principi,
Pero habém desistit d' ella
Perque es contra la justicia
Y contra nostra conciencia.

PASQ. ¿Com?

PEP. Si jo sigués fill únich
Estaría molt en regla,
Que pretengués la exempció,
Fora una obligació meve:
Mes ara no, perque al pare
Un fill encara li queda.
Si de la quinta m' escapo,
Lo quinto del meu darrera
Haurá d' anarhi per mí,
Y es imposible preveure
Los danys y los perjudicis
Y las fatals conseqüencias
Que d' aquí poden seguirse,
Com ja podéu vos compendra,
Y jo fora 'l responsable
Devant de Deu, jutge recte.

PEP. Pro, Pasqual, en eix assumpto
Reflexiona y considera
Que si be es cert que al teu pare
Un fill encara li resta,
Aquet fill es molt possible
Li negui la subsistencia;
Al revés, potser li dongui
Tant sols disgustos y penas.

PASQ. Pep, encara que aixís sia,
Com ab motiu se pot teme',

- Cap culpa hi tenen los altres,
Donchs no han de passar la pena.
- PEP. (Te un cor aquet pobre jove (*Apart.*)
Que val mes or que no pesa)
- (*Alt*) ¡Quant poch's son, Pasqual, los homes
Qu' en aquet cas com tú pensan!
Qui pot, lliurarse procura
De la contribució aquesta
Encara que la justícia
Ni la lley lo assistesca.
- PASQ. Y molts cops per conseguirho
Las mes vils armas emplean,
La falsedat, la mentida,
Las criminals influencias...
Hasta personas católicas
Que 'ls farían una ofensa
Si de son catolicisme
Dubtavan en sa presencia,
Al trovarse en aquets cassos
Si poden, ab rahó ó sensa,
Fer passa' als fills per inútils,
¿Vos creyéu que hi titubeijan?
Y vos creyéu que 's deturan
Encara que reconegan
Qu' están cometent un acte
D' injusticia manifesta,
Y que á un tercer causan danys
De consideració inmensa?
Ah! es molt fácil burlarse
De la justícia terrena;
Mes devant del diví Jutge
No hi valdrán trampas ni influencias.
- (*Mira á dins, entretant Pep diu apart.*)
- PEP. (¡Qu' enteniment te aquet jove!
Ab lo modo qu' ell s' expresa,
Vamos, qualsevol creuria
Qu' es algún home de lletras.)
- PASQ. ¿Pare, ja está aixó?
- PAU. (*sortint ab un farsellet.*)
Ja surto.
- Mira, á mes de la siambarrera,
Hi ha mocadors de butxaca,

Y dos parells d' espardenyas.

PEP. Pau, avans de despedirvos
M' heu de fer formal promesa
De que fins que 'l Pasqual torni
Estaréu á casa meva.

PAU. Bueno, donchs, te vull complaure
Ja que tant y tant t' hi empenyas,
No obstant, avants d' acceptarho,
Al Ramón vull ana' á veure.

PASQ. *(Apart á Pep.)*
*(Veig qu' es impossible ferlo
Desisti' d' aqueixa idea)*

PEP. Está bé, Pau, hi consento. *(A Pau.)*
(Apart á Pasq.)

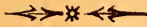
(Hem de cedir, ¿no t' ho sembla?)

PAU. *(A Pasq.)*

Pasqual, ara quan t' en vagis,
Del Ramonet despedeixte,
Que si ell ab naltres se porta
Tal volta ab massa duresa,
No volguém obrar nosaltres,
De la mateixa manera.
No, fill meu, ja may olvidis
Que la Religió 'ns ensenya
A que torném be per mal
Y á perdonar las ofensas.
Ara tú á una vida nova
Vas á entrar, pero entengas
Qu' es aquesta nova vida
De perills y espinas plena.
Donchs, fill meu, te recomano
Qu' en ton cor conservis sempre
Gravadas las ensenyansas
Qu' has après á casa meva.
En totas ocasions sia
Lo teu nort la obediencia,
Per mes que 't sembli á vegadas
Injust lo que t' exigescan.
Fuig de diversions mundanas,
Dels cafés, de las tabernas,
Son caus del joch y del vici,
De crims, pecats y miserias.

- Per xó 't suplico que fugis
De companys y francatxel-las,
Que 'ls companys molts cops son causa
De ruína y perdició eterna.
Sobre tot te recomano
Dels Sagraments la freqüència,
Y si 'ls impíos se 'n burlan
¿Qué hi fa? Sas burlas desprecia.
No 't descuydis un sol dia
D' encomanarte á la Verge,
Ella 't será dols consol
En los teus trevalls y penas.
- PASQ. Pare, presents tindré vostres
Saludables advertencias,
Que procuraré á tot hora
Cumplir al peu de la lletra.
- PEP. Ditxós de tú si sabs ferho,
Felís tú, Pasqual, si observas
Las máximas que 'l teu pare
Per lo teu be t' aconsella.
- PASQ. *Allargant la ma al seu pare:*
Pare l' hora es arribada.
- PAU. ¡Fill! no vagis tant depressa.
- PASQ. Per forsa, pare, per forsa,
Perque 'l tren á ningú espera.
A Deu siau donchs. *(Se abrassan plorant.)*
- PAU. ¡Oh, fill meu!
Si no 'ns veyam en la terra...
- PASQ. ¿Perque parléu així, pare?
- PAU. Dalt del cel nos poguéu veure.
(Se desagañan.)
- PASQ. A Deu, Pep, vos recomano.
(Signantli á Pau.)
- PEP. *(Encaixant ab Pasq.)*
Pasqual, pots marxar sens pena,
- PAU. *(A Pasq. que se 'n va.)*
¡¡Fill meu!!
- PEP. Pau, tranquiliseuvos
Qu' en mí un altre fill vos queda.

ACTE SEGON

Casa del avaro: ha de ser casa pobre y desaseada: porta al fondo, y á un costat un altre porteta que figura conduhir al soterrani, hont l' avaro te sos caudals. Junt á aquesta porteta hi haurá una taula de pi y una cadira. Al aixecarse lo teló apareix Ramón agenollat en terra, reclinat á la taula, tenint entre sas mans un saquet de mone-da, y unas quantas escampadas per sobre la taula. La por-ta del fondo es tancada ab clau.

ESCENA PRIMERA

RAMON, (*agenollat*)

¡Oh diner molt estimat!
Tú ets mon encant, mon amor,
Tú n' ets l' ídol del meu cor,
Ma ditxa y felicitat.
Jo no professo á ningú
L' amor que á n' á tú 't professo,
Ni al mateix Deu, ho confesso,
L' estimo tant com á tú.
¡Oh metall, com mon cor gosa
A la vista de tont brill!
Jo y tú som com pare y fill, (*Lo besa.*)
Jo y tú som tot una cosa.
¡Oh, may voldria deixarte
(Se abraça ab lo saquet.)
Ab tú abraçat nit y dia
Estar jo desitjaría!

¡Goso tant en contemplarte!

(Fa trincar monedas.)

Y lo teu trinch me fascina,
Lo teu só, ¡uy quant m' alhaga!
M' extasía y m' embriaga
Que ni música divina.
Ja poden dir los beatos
Que consisteix lo goig seu
En encomanarse á Deu
Y fer oració llarchs ratos;
Ja pot dir també 'l jovent
Que son sa gloria 'ls festeigs,
Los saraus, teatros, passeigs,
Lo bullici, 'l moviment;
Digan las mares que senten
Per sos fills amor intens,
Que un goig gran, complert, inmens
Al mirarls' experimentan;
Diga 'l monarca ambiciós
Qu' es sa gloria avassallar,
Sos dominis dilatar
Y ferse gran, poderós.
Que jo mas delicias tinch
Mas dobletas contemplant,

(Las fa trincar.)

Y en sentir de quan en quan
Son arrebatador trinch.

(Estossega, s' aixeca, y s' assenta á la cadira)

Pro aqueixa tos que m' aqueixa

No 'm deixa viure en repós,

Tant estraga lo meu cos

Que bo pels gossos no 'm deixa.

(Recull las monedas de la taula y las fica al saquet dihent:)

Déixemelas portá' á dins

Que no veigin sol ni lluna,

(Mirantho tot.)

¿No me 'n deixo pas alguna?

(Agafa lo saquet per portarlo al soterrani, pero sent que truncan, y lo fica al calaix de la taula dihent.)

Fiquemlas al calaix fins...

- BADÓ. Senyor Ramonet... (*Desde fora.*)
RAM. ¿Quí hi ha?
BADÓ. (*Desde fora.*)
¿No 'm coneix? Soch en Badó.
RAM. Quan trucan sempre t'inch po' (*Obrint.*)
Que no 'm vinguin á roba'.
BADÓ. Allá fora hi ha 'l Pasqual,
Diu si pot veure á vosté?
RAM. ¿Qué vol? (*Ab desdeny.*)
BADÓ. No m' ho ha dit, no ho sé.
RAM. Qu' entri.
(*Badó se 'n va, y luego entra Pasqual.*)
(*Es d' advertir que la porta del fondo no es la porta del carrer, sino qu' es del interior del pis, y desde la qual se va á la cuyna, al recibidor, etc., etc.*)

ESCENA II

RAMÓN y PASQUAL

- PASQ. Deu te quart de mal.
Marxo y vinch á despedirme.
Crech un deber de conciencia
Ferte antes una advertencia
Si es que 't dignas oirme.
No pretench que 'm donguis re
Ni intento re demanarte;
No mes vull participarte,
Si be crech ja ho deus sabe',
Que 'l pare 's queda plorant,
Si tú compassió no 'n tens,
Quedarà sumit, ¿ho sents?
En la miseria mes gran.
(*Ramón toca l' ase desdenyosament, y Pasqual se 'n va aixugantse los ulls ab lo mocador.*)

ESCENA III

RAMÓN, luego BADÓ

- RAM. Demana mes que cap pobra,
¿Pro que li 'n dono de fil!

¡Si 's creurá que só 'n Rotchil,
Que tot sovint milions cobra!

(Va á aixecarse.)

Anemsen' á menjá un plat... *(Repensantse.)*

¡No! No m' vull moure d' aquí

Encar no 'm fessin seguí'

Los diners que aquí he deixat.

(Obrint lo calaix y tornantlo á tancar.)

¡Badó!

BADÓ. ¿Qué mana? *(Desde dins.)*

RAM. Au, la sopa.

BADÓ. Potsé hi haurá de bufar. *(Portantli.)*

Entretant vaig á buscar

L' ampolla d' aygua y la copa.

(Li deixa lo plat sobre la taula, y se 'n va, y al anarsen', Ramón li diu tot enfadat després de tastar la sopa.)

RAM. ¡Quina sopa mes salada!

¡Potsé 't pensas que la sal

Me la donan, animal!

BADÓ. No ho será un altre vegada. *(Ab temor.)*

Ramón va menjant. Badó se 'n va dintre, y surt al moment ab una ampolla d' aygua, y una copa, y ho posa sobre la taula, y permanece dret á certa distanciac̄. Ramón estossega de tant en tant.

BADÓ. Si vosté 'm volia creure,

Casi una posta faría

Que la tos li curaría.

RAM. Au, donchs; explicat', á veure.

BADÓ. En lloch d' aygua vegui ví,

Fassi una vida millo',

Tiri al olla algún brahó,

Que fa bon caldo.

RAM. ¿Vols di'? *(Ab sorna.)*

BADÓ. Home, no 'n dubti un moment,

¿Per ventura clar no 's veu

Que aquesta tos sols se deu

A la falta d' aliment?

¿Quin aliment li pot da'

La sopa ab oli, veyám?

RAM. ¡Oh! al vespre ja menjo enciám.

- BADÓ. ¡Si qu' es sustanciós menja'!
- RAM. Ja ho veig lo que tú voldrías,
Ja ho veig ton desitj quin es,
Ferme gastar molts dinés
Y quedar pobre en pochos días.
Tú estás bo, é igual vida fas.
- BADÓ. Jo só jove, ¿qué no ho veu?
(Que menjo com ell se creu. *(Apart.)*)
Y si ho sabés que al detrás...
(Fa l' acció de menjar.)
- ¿Vol, donchs, que vagi pel metje? *(Alt.)*
- RAM. No 'm parlis mes de gastar
¡Tú ho haguessis de pagar!
¡Se coneix que tens un fetje!...
- BADÓ. Doncas per mes que s' exalti
Ha de gasta' uns quants ralets.
- RAM. ¡Refoll! y que pesat ets,
No se pas que res te falti.
- BADÓ. Foradat com un garbell
Porto temps ha 'l pantalón,
¿Qué no veu, senyor Ramón,
Que casi ensenyo la pell?
Necessito, com ja sap,
Un parell de calсотets,
Perque ara venen forts frets,
Y no 'n tinch encara cap.
Y 'l jech, ¿veu sota l' aixella?
(Li ensenya un estrep que hi porta.)
- RAM. ¡Y que 'n destrossas de roba!
- BADÓ. Jo 't foll ¡Me la comprés nova!
¡Sempre 'm fa du roba vella!
Y aquestas sabatas, ¿veu?
Ja se 'n van á can Pistras,
A dintre hi surten uns claus
Que hasta m' enssetan lo peu.
- RAM. ¿Saps que pots fé?... En quant al jech...
- BADÓ. Que me 'l cusi, 'm dirá.
- RAM. ¡Vaya!
Pósahi, si 't sembla una gaya,
Y 'l tens com nou.
- BADÓ. ¡Si, jo ho crech!
- RAM. Lo pantalon igualment;

Se surgeix ó s'apedassa...,
Home, tú be hi tens prou trassa,
Sempre ab los meus ho estás fent.
Pels calсотets anirás
Tu mateix á cal drapayre,
Y veyás si te 'n vol gayre
D' un parell, ja m' ho dirás.

BADÓ.

¿Y sabatas?

RAM.

Porta aqueixas.

BADÓ.

Si hi ha uns claus que 'm trenca la pell.

RAM.

Pícatels ab lo martell, (*Mitj enfadat.*)

Y á veure si en pau me deixas.

BADÓ.

En parlantli de gasta' (*Apart.*)

Ja agafa rábia y malicia

¡Malehitsiga ta avaricia!...

Hasta al clot te portará.

Pel sopá haig de meneste' (*Alt.*)

Sis quartos.

RAM.

¿Sis?

BADÓ.

Sí.

RAM.

¡Caram!

BADÓ.

Quatre quartos d' enciám,

Y dos d' oli, home, aquí ho té.

(*Ramón fent grans sospirs se 'ls treu de la butxaca de l' ermilla y los hi dona; entretant Badó diu:*)

BADÓ.

¡Sembla 'ls hi arrancan del fetje!

¡Ay pobret! ¡Ay que dolor!

No sembla sino que al cor

Li clavessin una fletxa.

(*Badó pren los quartos, se retira fins al dintell de la porta del fondo, que 'l Ramón no 'l veigi ni 'l senti, y diu:*)

BADÓ.

Un d' oli, un d' enciám, y prou.

Me 'n quedan quatre per mí,

Quinze que me 'n vaig fe ahí,

Son, quinze y quatre dinou.

Ab dinou galls de *mi vida*,

¡Quín sopá faré mes gras!...

Ja 'm jugo desde ara un bras

Que no 'l fa millor cap dida.

Sis per llumillo, després

Quatre mes per cansalada;

Que ara, fresca, molt m'agrada,
Fan deu; luego quatre mes
Per monjetas, dos per ví...
Sí, un patricó, ja 'n tinch prou;
Me 'n quedan tres, compro un ou
Per veure ans d' ana' á dormí.
Y aquet (*signa al Rn.*) que vagi menjant
Enciám y sopas ab oli,
Y que per beure, angoli
Aygua clara, jo entretant...
(*Fa l' acció de endrapar.*) Trucan á la por-
ta, Badó hi corra, y torna luego dihent.
Allá hi ha una comissió
Que nostra ciutat recorra...

RAM. ¿Qué vol?

BADÓ. Capta per socorra...

RAM. Ves, ves; digas que no hi só.

BADÓ. (*Apart y anantsen.*)

Així ho diré molt formal.

Diu que no hi es. (*Alt.*)

(*Torna á entrar, y diu al públich.*)

¿Com se 'n riuhen!

Pro jo ho dich tal com m' ho diuhen,

A mí sí, que m' es igual. (*Pausa.*)

(*Ramón está com pensatiu sentat, y Badó
sens ser vist de Ramón diu al públich.*)

BADÓ. ¿Saben que de 'l qu' estich fent

La consciencia 'm remordeix?

¿Pro com m' hi obliga ell mateix (*L' amo*)

Ab lo seu comportament!

Quan me va péndrer' tractárem

Formalment que 'm mantindria,

Y además que 'm vestiria:

Aixís entesos quedárem.

Donchs be, ¿hi ha algú per ventura

Que ab sopa d' oli y enciám

Puga viure? No, la fam

Lo durá á la sepultura.

Per xó ell está tan perdut,

No té al talé mala pessa,

M' apar que se 'n va depressa

Cap al camp de la quietut.

Es amo que no m' agrada,
Sino que hi tinch bona vida
Me 'n anava desseguida
Perque gent tant agarrada...
;Y aixó d' haber de vesti'
Roba vella, que hasta un cego
Notaría desde luego
Que no ha estat feta per mi!...
Mal per mal, preferiria
Que d' aixó no se 'n cuydés,
Que 'm dés un tant cada mes,
Y jo ja m' arretglaría.
Si m' enfado, li proposo...
Pero no ho voldrá acceptar...
Pero 'l sí vaig á buscar,
Que 'l nó ja 'l tinch... Mes no goso.
;Sempre está tant poch d' humor,
Sempre amorrat á la taula
Sens dir may casi parauía!...
Pero bah, fora temor.
;Senyör Ramón! (Alt.)

RAM.

¿Que vols ara?

BADÓ.

(Sempre aquesta gravetat, (Apart.)
Potser may s' ha dibuixat

Una sonrisa en sa cara)

Jo soch un jove, ¿m' entén? (Alt.)

Y 'ls joves hem de lluí',

RAM.

¿Be, qué m' esplicas á mí?

BADÓ.

Ja veurá, escolti un moment.

Per xó jo, ja haurá observat

Que temps ha 'm faig lo cerquillo,

Que procuro gastar brillo,

Lleugeresa, agilitat.

Y no passa ni un sol dia

Que no 'm renti mans y cara

Ab sabó y aygua ben clara.

RAM.

¿Ola! ¿Ab sabó? No ho sabia (Enfadat.)

¿Així, bretol, has de fe

Malbé 'l sabó?

BADÓ.

No s' ofengui. (Ab temor.)

RAM.

(Enfadat.)

¿Com vols tú que no m' encengui?...

BADÓ. Be, calmis: ja no ho faré. (*Pausa.*)

RAM. ¿Qué volías dir? Au, parla.

BADÓ. Oh, es que m' he ficat al cap

Que voldria fer goig, sap?

Vamos voldria pintarla.

Per aixó es precis ana'

Vestit ab certa elegancia,

Sense aquesta circumstancia

Tot es inútil y en va.

¿Y com puch jo ana' elegant

Ni sisquera anar decent,

Si 'm fa du continuament

Roba vella del encant?

Y encara per pitjor sort

Tothom de ma roba 's riu.

Y hasta á voltas hi ha qui 'm diu:

«Era mes gran que tú 'l mort.»

Y després, ja pot conèixer

Que un jove á la meva edat

Ha d' anar ben arreglat,

Eucara soch per mereixer.

Pero anant vestit així,

Que ja 's veu que es roba vella;

¿Hi haurá may cap donsellá

Que s' enamori de mí?

¿Sap, doncas, senyor Ramón,

Respecte á aixó, que pensava?

RAM. Digas, qué, cuyta y acaba.

BADÓ. ¡Quin génit, vatúa 'l mon!

M' apar que valdria mes

Que jo 'm cuydés del vesti'

Podent vosté á n' aqueix fi

Donarme un tant cada mes.

Ventatja aixó verdadera

Per vosté y per mí sería:

Per vosté perque no hauria

De passar may cap quimera

De si 'm falta aixó ó alló,

Com ermilla, pantalons,

Jech, sabatas, mitjons...

Puig ja ho compraria jo.

RAM. Be 'ls veig prou los teus intents,

- Ferme dar tots los dinés,
Y jo ana' á captar després
Pero no ho lograrás, ¿sents?
BADÓ. (No sé si en tofa ma vida (Apart.)
He vist semblant homenot,
No se li pot pas di' un mot,
Que no 's pensi desseguida
Que hi ha l' intenció amagada
De volerlo empobrir
Me sembla que ha de morir
Ab la boca mes badada...)
(Se 'n va á dintre, y se sent soroll de vidres.)
RAM. ¿Qué diantre es aixó, Badó? (Enfadat.)
¿Quina n' has fet, bordegás?
BADÓ. (Sortint.)
M' ha caygut á terra un vas.
RAM. ¡Y s' ha trencat!...
BADÓ. Si senyo'.
RAM. Temps ha que ho estich veyent
Que 'm vols fer pobre, ara 's veu.
BADÓ. ¡Jo 't fonoll! ¿Qué potsé 's creu
Que ho he fet expressament?
RAM. Ahí també vas trencar
La nansa de una escudella.
BADÓ. ¡Com ja la va comprar vella!...
RAM. ¡Encara 't vols defensar!
(Amenasantlo.)
Potser vols que te la planti;
Ne trencas moltes de cosas
Y encara á replicar gosas,
¡Fins vas trenca' 'l broch del canti.
BADÓ. Be, per aquesta friolera
No s' ha pas d' enfadá tant.
RAM. Ja, ja; pero mentrestant
Jo só l' ase de paguera.
Sembla que al mon hi ets de massa.
BADÓ. ¡Quí es de massa es vosté! (Decidit.)
RAM. ¡Ay atrevit! ¿y perquè?
BADÓ. Cálmis, tingui catxassa.
Sens vosté 'l jermá petit,
Que ara es soldat, no ho sería,
Y 'l seu pare no 's veuría

En la miseria sumit;
Perqué sens vosté, 'l Pasqual
Fora fill únich, donchs ell,
Com que 'l seu pare ja es vell,
Tindria exempció legal
Per lliurarse d' eixa creu;
Mes haventhi vosté, nó;
Per aixó, donchs, li he dit jó
Que al mon vosté hi sobra, veu?
Y entengui qu' está obligat
Al seu pare á mantenir.

RAM. Tú 'l que vols, ja 't veig venir,
Ferme se un pobre pelat.
Ves, ves, au.

BADÓ. ¿Hont vol que vagi?

RAM. Vesten... á rentá 'ls plats.

BADÓ. *(Apart y anantsen.)*

(En cantantli las vritats...)

Es alló que diu l' adagi.)

RAM. No 'm tornis á dir res mes,
A no ser que jo 't demani,
Fiquém á n' al soterrani *(Apart.)*
Aquet sach ab los demés.)

(lo treu del calaix)

Tanquém la porta ans de tot *(Ho fa.)*

Perque encara no fos cas

Qu' entrés aquell bordegás,

¡Es tant desvergonyidot...!

Eixa tos ja massa dura, *(Estossega.)*

Ja 'm comensa d' espantar,

Si no cessa, á no tardar

Pot durme á la sepultura.

(Pausa.)

Lo pensar que haig de morí'

Me fa horror, me fa feresa,

¡Sento congoixa y tristesa,

Y un malestar en tot mi...!

¡Oh! Quan penso que si moro

Sigui avuy, sigui demá,

Sens remissió haig de deixa'

Mos tresors que tant adoro!

(Besa lo saquet que ha deixat sobre la taula)

Lladre es la mort que á deshora
Tot quant tinch vindra á robar,
¡Si me 'n pogués emportar
Los diners, qué felís fora!
Si es cert que hi ha un Criador
Piadós que per la criatura
A totas horas procura,
Responeume, per favor:
¿Perqué á mí la mort m' envía,
Veyent que ab la mort me treu
Del costat del ídol meu

(Signant lo saquet.)

Qu' es ma ditxa y ma alegría?
Després d' eix mon, á dir sento
Que un altre vida 'ns espera,
Hont hi ha ditxa verdadera,
Hont tot es gloria y contento;
Mes jo ho poso en quarentena;
Pero encara que fos cert,
Per mi no hi ha goig complert
Ahont no abunda la cinquena.

BADÓ. Senyor Ramón, ¿vol obrir? *(Trucant.)*

RAM. ¿Qué dintre vol ara aquell? *(Obrint.)*

(Amagant lo saquet dins lo calaix de la taula)

(Badó entra ab un gibrell.)

Ahont vas ara ab lo gibrell?

BADÓ. Es que n' ha de comprá un de nou,

Sino no puch rentá 'ls plats,

Veu? veu? Miri quants forats!

RAM. Ah bordegás, be 't veig prou.

BADÓ. Qué?

RAM. Prou que ho deixas coneixa:

Tú no desitjas res mes

Que ferme gastá 'ls dinés...

BADÓ. Au, tornem á la mateixa,

Fa dos anys que l' adobá

Aquell que adobava cossis,

Be ha durat prou...

RAM. Si tu fossis

Qui 'l haguessis de pagá'...

BADÓ. Ja 'n tindria á horas d' ara

Un de nou, velhi aquí.

- RAM. Be, be; si no pot servi'
No 'ls rentis los plats.
- BADÓ. ¡Ay mare!
¿Es á dir que vosté vol
Menjar mateix que un tocino?
(Si 'm sortís ara un destino (Apart.)
O un empleo qualsevol,
Ja l' engegava á passeig.)
- RAM. ¿Qué vols ara? ¿qué t' aturas?
¿Qué es lo que dius? ¿qué murmuras?
- BADÓ. Qu' es molt justa, ara ho veig
La fama que vosté gosa
D' agarrat, mesquí y avaro;
Molts cops ho tinch d' escoltarho.
- RAM. La gent, ¿saps lo que 's proposa?
¿Saps la gent lo que voldría?
Ferme gasta' en un instant
Tot lo que tinch.
- BADÓ. Endevant,
La cansó de cada dia.
(Trucan, Badó hi corra, y torna ab una carta á la má, dihent al Ramón.)
Una carta per vosté. (Donantli)
- RAM. Foll! una carta per mí! (mirant lo sobre)
Qu' esperas, manefla, aquí? (A Badó.)
- BADÓ. Los dos quartos pel carté.
- RAM. Donchs, no eran á quarto avans?
- BADÓ. Uy! temps ha que son á dos.
- RAM. ¡Mireu que aixó es fastigós,
¡Y quin modo d' explotans!
¡No la vull, qué tan dinés! (Ab energia.)
(La dona á Badó)
- BADÓ. ¿No la vol?
- RAM. ¡No la vull, no!
- BADÓ. (Foll! me la quedaré jo. (Apart.)
Per dos quartos... veurém qu' es.)
(Se 'n va ficantse la má á la butxaca de la ermilla per treure los dos quartos, y al mateix temps se 'n porta lo gibrell. Entretanto Ramón diu:)
- RAM. Tothom veig que 's dona manya,
Pera fer quartos, tothom,
No sembla sino que á un hom'

Se li han de xutglá l' entranya.

(Entra Badó y al veure'l Ramón li diu.)

Dirás Badó al qui 'm demani

Que só fora.

BADÓ.

Si senyor.

(Ramón treu lo saquet sens que Badó se 'n apercibeixi, y se 'n va al soterrani, tancant ab clau la porta.)

Ja se 'n va á remenar l' or

Que te abaix al soterrani.

En tant qu' éll passa revista

Dels caudals abaix tot sol,

De la carta que éll no vol

Passaré també la vista.

(L' obra.)

¡Oh Verge Santa, que miro!...

Bitllets de banch!... y no pochs!...

De verts, de vermells, de grochs...

¿Estich despert...? no deliro...?

La carta 'm treurá d' apuros

Veyám lo seu contigut.

(Llegint-la carta.)

«Sr. D. Ramon Obiols.

Un íntim amich meu anomenat Esteva Riudoms y Anguera se morí ahí, y moments avants de dar la ànima á Deu me cridá pera dirme que estava debent á vosté 500 duros que li robá, sens que vosté ho sapigués, durant lo temps que va estar per criat ab vosté, y que ara trobantse á l' hora de la mort, li remordia la consciencia, y m' ha encarregat que 'ls hi tornés. M' ha dit que aquestos papers valían los 500 duros justos, los quals diu que tenia á gony, y que al caure malalt los ne va treure ab l' intenció de tornarlos á vosté. M' ha suplicat que 'l perdoni y pregui per la seva ànima.—*Joan Plá.*»

Ja ho veig, noy, t' has ben perdut
Per dos quartos, cinch cents duros.
Perque no 'ls hi daré pas,
Com que ha dit que no 'ls volia,

Potsé encara jo hi perdria
Los dos quartos. Oh! es capás...
¡Y be 'n te prou ell, jo 't flich!
No s' ha trobat á faltar
Cinch cents naps, podeu contar
Si 'n deurá ser poch de rich!
Bueno, bueno, tirém plans.
Ab cinch cents naps, ¿qué faré?
Cinquanta me 'n gastaré
Per posarm' ben elegant.
Me compraré unas botinas,
Luego un pantalón de fay
Que jo no n' he portat may,
Corbata de las mes finas.
Una agulla de las bonas...
No, porque agulla y anell
Afeminan á n' aquell
Que ho porta, aixó es per las donas.

Compraré també un barret

Ab alas de mitja cana,
Una bona americana,
Y só un pollo fet y tret.
Ara sí que 'm poden dí
Sens que ningú 'ls ho desfassi
Vosté sense assentasshi

(Cantant ab la tonada del «Setse jutges.»

N' ha tret la rifa.» Es que si. *(Pausa.)*

Mes ara un dupte m' asalta,
Jo d' eix diner no 'n soch duenyo,
Y si en quedarme'l m' empenyo
Potser cometo una falta.

Pero, prou, me 'l puch quedar...

Ell la carta no ha volgut...

Pro si ho hagués sapigut

L' hauria prés, está clar;

Vethaquí un bon mal de cap.

• Oh! y haig d' ana' ab peus de plom,

Perque al mon avuy hi som,

Y demá... sols Deu ho sap.

Si li dono, de segu'

Que no veurá sol ni lluaa,

Y no fara la fortuna

Ni la ditxa de ningú.

Si me 'l quedo, desseguida

La consciencia se 'm subleva

Dihentme «eixa suma no es teva

Perque l' has mal adquirida.»

¡Si algú d' eix conflicte 'm trèya!

Vostés, senyors, ¿qué farían? *(Al públich)*

¿Los bitllets li donarían?...

¡Callin! M' acut una ideya.

Sí, vamos... sí... 'ls donaré *(Pensatiu.)*

Al seu pare, qu' es un pobra,

Aixís faré una bona obra,

Y jo tranquil quedaré.

Y eix vell, que corra perill

De faltarli hasta 'l menjar,

No 's veurá obligat á anar

Al detrás d' aquet mal fill;

Puig sá com llá á aquest avaro,

Me sembla que li toca are

De mantenir al seu pare,

Havent quedat sens amparo.

Si jo mateix 'ls hi entrego

Dono lloch á sospitar,

Y que 'ls he hagut de robar

Se pensaré desde luego.

Será millor pensament

A casa seva portalshi,

Sota la porta tiralshi,

Y gira' quá corrent.

Quant veurá aixó, tot plegat,

Ignorant la procedencia

Creurá que la Providencia

La missatjera haurá estat.

Lo cel, efectivament,

Crech qui es que al Pau protegeix,

Y jo só al qui m' esculleix

Per ser lo seu instrument.

Déixamhi, donchs, arriba'.

(Així que se 'n vol anar, sent que trucan)

Ara estich que trucan; sí.

Veyám qui hi ha, aném á obri'

(Tornan á trucar.)

Que van depressa, ja va.

(*Va á obrir, després d' haberse ficat los bitllets á la butxaca, y torna á entrar, y luego lo Pau y lo Pep.—Mentres ell ha anat á obrir, lo Ramón ha pujat del soterrani.*)

ESCENA ÚLTIMA

RAMÓN, BADÓ, luego PAU y PEP

BADÓ. Hi ha lo seu pare y 'l Pep.

RAM. *(Tocant l' ase)*

Qu' entrin.

BADÓ. *(Treyent lo cap á fora.)*

Diu qu' entreu aquí.

(Pau y Pep entran.)

PAU. Ramón, fill meu, ¿com te trobas?

RAM. Be. *(Ab fredó)*

PAU. Ay millor; m' havian dit

Que molt delicat estavas

Y que patías del pit.

RAM. No. *(Estossega.)*

PAU. Be sembla que tens tos.

RAM. Es que costipat estich.

PAU. Donchs, fill meu, convé que 't cuydis.

RAM. *(Be ho se prou lo que voleu dir; (Ap.)*

Veig que tothom, hasta 'l pare,

Voldría veurem' reduhit

A la miseria.)

BADÓ. *(que estava escoltant.)*

(Ja hi som!) (Apart.)

PAU. Ell, qu' es un costipat diu, *(a Pep.)*

Y á mí 'm sembla qu' es ben tísich.

PEP. També m' ho sembla á n' mí.

PAU. ¿No has dit res encara 'l metje? *(á Ram)*

RAM. ¿Per una friolera aixís?

BADÓ. *(¡Sí, sí; ves dihent friolera!) (Apart.)*

PAU. Creume á mí, fes lo que 't dich.

Cúydat be, pren aliments,

No beguis aygua, beu vi;

Perque eixa tos que t' aqueixa

- Tu qu' es de costipat dius;
 Mes ¿qui sab si es de flaquesa,
 O debilitat... en fi...
- BADÓ. (Pobre Pau! ja pot cantar, (Apart)
 Ni se 'l escolta 'l seu fill)
- PAU. Lo Pasqual, ja deus saberho,
 Ha marxat aquet matí,
 Ple d' amargura y tristesa;
 ¡Ay! si tu l' haguessis vist
 Com las llágrimas li queyan
 Quan de mí s' ha despedit!
 Capás era de conmourer
 Al cor mes empedernit.
 ¡Pobre Pasqual! al pensarhi (plora)
 Lo plor no puch contenir.
- RAM. (Ab quins romansos me ve ara; (Apart.)
 ¡Oy que per quèntos estich!)
- PAU. Donchs, fill meu, com pots compendre,
 Lo meu estat es molt trist.
- BADÓ. (L' escolta com qui sent ploure', (Ap.)
 Si li pogués dir que tinch...)
 (Se fica la ma á la butxaca hont hi te los-
 billets.)
- PAU. Desamparat, vell y pobre...
 Mes... desamparat? qué dich?...
 No estich desamparat, no,
 Perque encara tinch un fill (l' abraça)
 Que s' apiada del seu pare,
 ¿No 's vritat, Ramón, que sí?
- BADÓ. (Com si li diguessis Llúcia!) (Apart.)
- PEP. (Ay! quant sufreiro jo aquí!) (Apart.)
- PAU. Cert es que 'n Pep m' ofereix,
 Com á verdader amich,
 Lo seu amparo, sa casa,
 Sa taula, y hasta son llit;
 Pero jo no ho dech atmétrer,
 Que aixó sería ferir
 La dignitat y hasta l' honra
 Y 'l decoro del meu fill...
- BADÓ. (¡Oh, si jo ab una mirada (Apart.)
 Los pogués trauerer d' aquí!
- PAU. ¿No es veritat, Ramonet?)
- PEP. En efecte; quan jo he vist

L' estat crítich del seu pare,
Ab desinterés li he dit:
«Pau, veniusen á casa,
Qu' encar que no so cap rich,
No 'us faltará un plat á taula,
Y mes ó menos bon llit.»
Mes éll per delicadesa
No hi ha volgut accedir,
Temerós de que aixó fora
Ferte á tú una ofensa vil.
Si tú 't dignas acullirlo
Te portarás com bon fill...

BADÓ. (Prou; are hi fan lo mánech.) (A part.)

PEP. Y donarás un mentís
A tants com á tú 't murmuran,
Tal volta sense motiu,
Pregonant qu' ets un avaro,
Un rata, un pòbre, un mesquí.
Ara ocasió se 't presenta
De poderlos desmentir,
Dant acullida 'l teu pare,
Y demostrarlos aixís
Que encara tens un cor noble,
Gran y generós, en fí...

RAM. Ja ho veig que voleu vosaltres,
Ferme gastar tot quant tinch...

PAU. Fill meu! pero que dius are?

BADÓ. No 'n feu cas, ¡si sempre ho diu!

RAM. (A Badó.)

No 't fiquis hont no 't demanan.

BADÓ. (A Pau, baixet.)

Aneusen, creyeume á mi,
Ans no tinguéu un trastorn.

RAM. Tothom se creu que jo tinch
Aquí los tresors de César
O las arcas de 'n Rotchil.
En fí, ja que sou lo pare
Disosat á fer estich
Un grosíssim sacrifici.
Vos deixaré vinticinç
O trenta ó trenta cinch duros
A un interés ben petit,

Ab tal que 'm porteu persona
Que m' ho vulga garantir
Ab una bona hipoteca...

PAU.

Oh!!!

(Pau cau desmayat; Pep lo sosté dihent.)

PEP.

Valgam Deu! que teniu!

BADÓ.

Jo eix desenllás ja 'l preveya.

RAM.

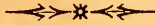
(A Badó.)

Ajuda á tráurel' d' aquí.

(Pep y Badó se 'n portan al Pau agafat per sota l' aixella, y

CAU LO TELÓ

ACTE TERCER

La mateixa decoració

ESCENA PRIMERA

RAMON y BADÓ. (*Ramon sentat*)

- RAM. ¿Has, Badó, ben observat
L' empenyo que te tothom,
Hasta 'l pare...
- BADÓ. (*Apart.*) (*Ja hi som*)
- RAM. De ferme se' un desgraciat?
Son amich Pep li ofereix,
Segons éll mateix ha dit,
En sa casa taula y llit:
Ja ho has sentit tú mateix.
Perqué, donchs, ve á molestar-me?
¿Perqué no vol acceptá'
L' oferta qu' en Pep li fa?
Aixó es que vol explotarme.
- BADÓ. Calli, per amor de Deu,
Del seu pare així no parli,
Molt respecte deu guardarli.
- RAM. (*Estossegant.*)
Ay, quin mal al pit, Deu meu!
- BADÓ. Eixa tos ha de matal',
Ella lo cástich será
Ab que Deu castigará
Sa conducta criminal.

Avuy ab lo pobre Pau
Vosté ha comés una acció
Que de Deu no te perdó.

RAM. Ves, ves, y deixam en pau.
BADÓ. Si en son lloch vosté 's trobés
Diguim: ¿qué es lo que faría?

RAM. No ho sé. *(Enfadat.)*

BADÓ. Com éll obraría.

RAM. Vesten, no 'm diguis res mes.

BADÓ. *(Son argument es aquet Apart.)*

Parla molt poch y á morradas,
Si un gosés, moltes vegadas
Li clavaría un bolet.

(Ramon s' aixeca ab pena, y se 'n va al soterrani.)

Sembla un vell de vuytanta anys

Au, á remená 'ls dinés.)

(Se sent que per detrás embarra la porta.)

Embarra que algú no entrés,

Y tanca be tots los panys.

¡Uf quina vida mes toixa!

Un home carregat d' or,

Y sempre de mal humor,

Tot li fa pena y congoixa.

¿Y que te, pregunto jo,

Tenint diners, sens gastarlos?

¿Sols lo gust de remenarlos?...

Aixó es suca' pa ab l' olo'. *(Trucan)*

Estich que trucan, ja va; *(Va á obrir)*

¿Es vosté senyor docto'? *(Desde dintre)*

(Entra lo metje)

ESCENA II

Lo METJE y BADÓ, luego RAMON

MET. El mateix; ¿com va Badó?

BADÓ. Per mi ja se 'n pot torná',
Qu' estich bo de tot arreu.

MET. Aixó ray be prou que ho sé.

BADÓ. ¿Qué ve per l' amo potse'?

MET. Sí.

BADÓ. Hasta ho extranyo, ¿ho creu?

Ah! be, vamos; ja m' ho penso.
Lo Pau li haurá encarregat...
¿Que fa 'l Pau? ¿com l' ha deixat?

MET. A concebir ja comenso
Esperansas de curarlo.

BADÓ. Ay millor! ja 'l creya mort!

MET. Jo crech que tindrem la sort,
Ajudant Deu, de salvarlo.

Ja te clar l' enteniment,
Y ademés hi ha un altre cosa
Que será molt poderosa
Per lo seu restabliment.

Lo Pep quant fora ha estat,
Buscant alguna friolera,
Veu que allí á la calaixera
Hi ha un plech de papers lligat.

L' agafa donchs y 'l deslliga,
Y veu ab grata sorpresa
Que á dintre hi ha... ¡quina estranyesa!
Saps qué?

BADÓ. No se que li diga.

MET. ¡Bitllets de Banch!

BADÓ. (*dissimulant*) Oh! bitllets?

MET. Sí.

BADÓ. (Primer que tú ho sabía) (*Apart*)

MET. ¿Quants dirás que n' hi havia?

BADÓ. ¿Cent naps?

MET. Cinch cents, tots justets.

Ja pots contar, no sabía
Lo Pep lo que li passava,
Com un boig allí saltava
De contento y d' alegría.

Lo Pau de son llit estant
Diu: ¿Qué diantre es tanta gresca?

—Ja som richs, no s' afligesca,—

Respon lo Pep tot saltant.

Lo pobre Pau se reanima,

Diu li donguin los bitllets,

Y agafantlos ben estrets

Los acaricia y estima.

Perque aquells bitllets se pensa

Qu' es lo Ramon qui 'ls hi envía,

Y plé de goig y alegría
Diu ab satisfacció inmensa:
—Calumnia aquell que dir gosa
Que 'l meu fill es un ingrát;
Lo contrari ha demostrat
Ab eixa acció genèrosa.

—Ho ignorém completament,
—Allavors lo Pep li diu,—
Qui ha estat lo caritatiu
Que 'us ha fet aquet present.

Respon lo Pau: ¿Qui es sino
Lo meu fill que 's penedeix
De lo fet, y 's compadeix
De la meva situació?

Lo Pep replicar volía,
Jo li he signat que no ho fes,
Perque tant si es com si no es
Cert que lo Ramon li envía
Aquestos diners...

BADÓ.

A mí

M' apart que no; ell doná 'un clau?...

MET.

No importa, convé que 'l Pau
Per ara 's cregui que sí.

(*Breu pausa.*)

BADÓ.

Y ¿hont es lo Ramon ¿qué 's fora?
¿Ahont es? No cal que ho demani,

Es abaix al soterrani
Potser ja fa mes d' una hora.

MET.

¿Es dir qu' encara li dura
Aquella loca passió
Per los diners?

BADÓ.

Sí senyo';

Es clar; genit y figura...
Pels diners sembla está foll.

(*Se sent pujar al Ramon*)

Ja puja, segurament,
(*Se sent soroll de forrellats*)

Me sembla molt que se sent
De forrellats lo soroll. (*Entra Ramon*)

MET.

Deu vos guart, Ramon, ¿qué feu?
(*¡Si sembla mes mort que viu!*) (*Ap.*)

RAM.

Tal qual, ¿y vosté que diu?

- MET. Sens novedat, gracias á Deu.
- RAM. ¿Y qué 'l porta per aquí?
- MET. (Disimulém) He vingut
Per parlar sols un minut
Ab lo Badó; velhiaquí.
- RAM. Fassin, fassin; ja 'm retiro.
- MET. No s' ha pas de retira',
Ja estém llestos estona ha.
(Pobre Ramon, mal me 'l miro.)
Vosté está molt delicat,
¿Sap que fa molt mala cara?
- RAM. Es que 'l costipat encara...
- MET. ¿Vol dir qu' es un costipat?
Veyám lo pols, si es servit.
- RAM. Ah! ja 'l veig ara, no, no;
Ab l' excusa de 'n Badó...
¿Qué n' es vosté d' aixerit!
Vol ferme á mi una visita,
Y ferm' saltar quatre rals...
- MET. (*Ab dignitat*)
No, no tinch intencions tals,
Infundada es sa sospita.
Los metjes y gent decent
No fem papers tant petits,
Aixó es d' homes envilit,
Aixó es propi solament
De las personas abjectas,
D' homes grossers y ruins,
Dels avaros, dels mesquins...
- BADÓ. (¿Jo 't flic, quinas indirectas!) (*Apart*)
- RAM. (*Dantli lo pols*)
- MET. Tingui, donchs, no s' acalori.
Te un pols com una criatura, (*Polsantlo*)
No obstant potsé encar te cura
Si 'm creu.
- BADÓ. (*Apart*) (Y sino que 's mori.)
- MET. Entengui que 'l seu mal no es
Com diu vosté, un costipat;
Es una debilitat
Molt gran, que si continués
En tisis degeneraría,
Y si arribés aquet cas,

Ab franquesa, jo capás
De curarlo no 'm veuría.
Si, donchs, desitja evitar
Un desentillás trist, funest,
Los medis emplehi prest
Que ara li vaig á dictar.

Al matí prengui la llet,
A las deu una costella,
A diná' bona escudella,
Entrant y algun platillet.
També l' oli li convé
De fetxe de bacallá,
Qu' es molt bo per reforsa'.
Vatja, animis; passiho be.

*(Fa com que se 'n va, y se junta ab Badó, y
's quedan un poch apartats del Ramon, á
parlar.)*

(A Badó)

Ni 'm respon, sembla un mussol.

RAM. *(Pot ser si, rahó tindrà!...)* *(Apart)*

BADÓ. Oh! li dol molt lo gasta'.

Ni gastar paraulas vol.

Es home molt animal.

MET. Hasta es ser mal educat...

RAM. *(Potser si será vritat...)* *(Apart)*

Que 'm curaría mon mal...

¡Mes quin gasto 'm causaría!...)

BADÓ. ¿Pensa vosté que 'l creurá?

RAM. No, no 'm vull embolica'. *(Apart)*

Aixó m' arruinaria.)

MET. Y per no espantarlo, encara,

No li he dit la vritat,

Li he dit qu' es debilitat

Y es tísis.

BADÓ. Ja ho diu sa cara.

Cregui que molt he estranyat

Qu' ell no digués á vosté...

RAM. *(Lo metje voldrá també)* *(Apart)*

Ferme se un pobre pelat.)

BADÓ. Perque es la seva mania,

Al parlarli de gasta',

Ja 's pensa qu' intenció hi ha

De ferlo pobre, ¿ho creuría?

(*Ramon s' aixeca y se 'n va al soterrani, sense apercebirse de que Badó y lo metje l' estant mirant.*)

Ja al soterrani se 'n torna,
Miri, senyor doctor, miri.

MET. Eix afany, aqueix deliri
La seva salut trastorna
Tant, y potsé encara mes,
Que la falta d' aliments.

BADÓ. Tant sols te tres pensaments:
Dinés, dinés y... dinés.
Aixó 'l corseca, 'l consúm.

MET. Sí, es lo que se 'n diu atrofia

BADÓ. Qué? com ho ha dit aixó? Cofia?

MET. No 'm fassis riurer.

BADÓ. ¡Jo 't fum!

Si uns termes tant estranys gasta!
Tots los homes de carrera
Enrahonan d' una manera
Que moltes vegadas, hasta...
Cregui que no ho dich per broma
Sembla que diuhen blasfemias.

MET. Atrofias, tísis, anemias,
Son casi sinónims, home.
Sinónims, ¿Saps que vol dí'?

BADÓ. D' un mateix significat.

MET. Tú deus haber estudiat,
No es cert?

BADÓ. Mes ó menos sí.

MET. ¿Y com dintre no has seguit?

BADÓ. Com que las cosas del mon
Verdas y maduras son...

MET. Així 'n Pitarra ho ha dit.
Bueno, jo me 'n vaig, Badó,
Dintre un rato tornaré
Perque 'l veig grave.

BADÓ. Está be.

MET. Vatja, adios. (*Encaixant*)

BADÓ. Estigui bo.
(*Se 'n va lo metje*)

ESCENA III

BADÓ

Badó, has d' espavilarte,
Veig que 'l senyor metje afirma
Que 'l meu amo está molt grave,
Y jo crech que ho endevina;
Donchs dech buscar ans no 's mori
Algom per guanyám' la vida.
Y á mes d' aquet mal de cap,
Altre cosa 'm mortifica.

Després qu' he fet tant bona obra,
Si be está mal que jo ho diga,
Desprenentme dels bitllets
Per treure al Pau de la trista
Situació en que 'l pobre 's veyá,
Y tornarli l' alegria,
Ara aixó ho atribueixen
Al meu amo, ¿qui ho diría?
Sent aixís que del seu pare
Es l' assot, la pesadilla,
Lo butxí; acaba de darne
Probas patents, inequívocas.
Mes no importa; en mon cor sento
Una satisfacció viva,
Satisfacció que sent sempre
Qui una bona obra practica,
Y tinch la dolsa esperansa
De que Deu, que sempre mira
L' intenció de nostres actes,
Me recompensará un dia
Aquesta obra meritoria
En esta ó en l' altre vida. *(Trucan)*
Trucan, potsé torna 'l metje
Si que prompte tornaria.

(Va obrir y torna á entrar ab lo Pep.)

ESCENA IV

BADÓ y PEP. *Després* RAMÓN

- BADÓ. ¿Qué dihem, Pep?
PEP. ¿Hont es ton amo?
BADÓ. Home! Ahont voléu que siga
Sino abaix al soterrani?
Allí passa casi 'l dia.
PEP. M'alegro que no li trobi,
Perque tinch un ansia viva
De ferte algunas preguntas,
Y de darte una noticia
En extrém consoladora
Que 'ns ompla á tots d'alegria.
BADÓ. A que 'us referiu ja 'm penso
¿Als bitllets?
PEP. ¿Ja ho sabías?
BADÓ. Lo metje ha vingut fa un rato,
Y m'ha donat la noticia,
Y ha anyadit qu' eix incident
Es la millor medicina
Qu' en las presents circumstancias
Pel Pau trobarse podía.
PEP. Y tant es aixís, Badó,
Que hasta 'l metje se n'admira,
Ara ha vingut no fa gayre...
BADÓ. Al sortir d'aquí sería.
PEP. Y ja l'ha trobat á fora
Del llit.
BADÓ. Foll! sembla mentida.
PEP. Lo mateix metje confessa
Que á no veureu, no ho creuria.
BADÓ. Ell mateix va dir qu' estava
Sense esperansas de vida.
PEP. Donchs s'ha llevat no fa gayre,
Y venir aquí desitja
Perque creu que aquells bitllets
Es lo seu fill qui 'ls hi envia.
Tu aixó no deus ignorarho;

Donchs bueno, ab franquesa digam:
¿Es cert?

BADÓ. ¡Ca ha de ser cert, home!

¡Si 'l seu fill te un cor de tigre!

PEP. Tampoch jo ho he volgut creure
Havent vist del modo indigne
Ab que ha tractat al seu pare.

BADÓ. Me sembla que jo ho sabria.

PEP. Donchs, Badó, jo aquet misteri
No l' entench pas gens ni mica;
Sens dubte que pel Pau vetlla
La Providencia divina.

BADÓ. ¿Y que pensa fe 'l Pau ara?

PEP. Lliurá al Pasqual de la quinta.

BADÓ. Ben fet; y ara procuréu
Que lo Pau aquí no vinga,
Puig ja veyéu qu' es probable
Que un altre trastorn rebria.

PEP. Ja l' en privarém nosaltres;
Per aixó no crech qu' estiga
Prou be per sortir de casa
Fins dintre dos ó tres dias...

(Petita pausa)

Ton amo encara no puja
Del soterrani, ¡que triga...!

BADÓ. Ja 'us he dit que hi ha vegadas
Que passa allí tot lo dia,
Per ell es lo seu ofici
Y ab constancia s' hi dedica.
Lo fuster fa anar la serra,
Lo manyá fa anar la llima,
L' espardanyer fa espardenyas,
Lo sabater fa botinas,
Lo taberner sol vendre aygua,
L' apotecari pastillas,
Lo cedacer fa cedassos,
Lo sastre calsas y ermillas,
Lo pastisser pans y cocas,
Calaixeras l' ebanista,
Canals y embuts lo llauner,
Lo barber afayta y rissa,
Procuradors y advocats

Lo qu' está clar embolican,
Los metjes curan ó matan
Segons sa sabiduría,
Los rellotjers fan rellotjes,
Los banquers cobran y giran,
Los bagarros se passeijan,
Lo pagés conrúa vinyas,
Los comediants fan comedia,
Y los músichs desafinan;
Y 'ls avaros... s' entretenen
En fer petons y caricias
A sas aymadas dobletas,
Y en contemplarlas com brillan.

PEP.

Vamos es un pobre ofici,
Per mes que moltas ne tingan.
Tinch unas ganas, quan puji
De clavarli una corrida:
Dés que ha fet alló ab son pare
Li tinch un ódi y malicia...
De mon cor per mes que vulgui
No m' es posible extingirla.

BADÓ.

No, Pep: no li deu mes pena,
Que ja sas culpas espía,
Puig eixa tos que l' aqueixa,
Segons lo doctor opina
Lo durá á la sepultura
A no tardar gayres dias.
Diu que sens darsen' ell compte
La seva existencia mina.

PEP.

No perdrém pas tan gran cosa,
Ja hauría hagut de morir-se,
No 's trobaría 'l seu pare
En la situació afflictiva
En que s' ha trobat, ¡lo pobre!
Ni molt menos passaría
Las penas y amarchs disgustos
Que aquet brétol li propina.
Per altre part, aquest home,
Dígame, ¿de que aprofita?
Al menos si se n' anava,
Y te quartos, segons diuhen,
Lo seu jermá y lo seu pare

Aprofitarse'n podrián.

(Surt lo Sr. Ramon)

(Ramon ab veu baixeta á Badó, pero que ho senti lo Pep)

RAM. ¿Que es lo que vol aquest home?

PEP. Ja t' ho diré desseguida, *(A Ramon)*

Vull dirte que tú ets un lladre,

Mes qu' un lladre, un parricida;

Ab ta criminal conducta

A n' al teu pare assessinas.

Deuria ser ta morada,

No aqueixa casa que habitas,

Tu mereixes mes, mereixes

Un presiri per la vida.

(Ramon cau com desmayat á la cadira)

BADÓ. ¡Estich que li ve una basca!

(Corra á agafarlo)

PEP. Y si li ve, que li vinga;

A mí qué? 'M te sens cuydado.

BADÓ. Corréu Pep! ¡Verge Santissima!

(Lo Ramon fa certs gestos que sembla indicar una mort próxima. En aquet moment entra lo metje, després d' haber trucat, Pep lo ha anat á obrir)

ESCENA V

RAMON, PEP, BADÓ y lo METJE

BADÓ. A molt bona hora ha vingut, *(Al metje)*

Se 'ns acaba de morí'. *(Per lo Ramon)*

PEP. Fa comedia, velhiaquí. *(Al metje)*

BADÓ. ¡Sí, comedia!

MET. ¿Qué ha tingut? *(Pulsantlo)*

BADÓ. Una basca, pero forta;

Lo Pep ab ell s' ha enfadat

Y de lladre l' ha tractat,

Y...

MET. *(A Badó)*

Ah! vamos, ja entench; ves porta

Vinagre y un drapet, sents?

¡Oh, depressa! *(Hi va corrent)*

BADÓ. *(Tornant ab lo dit)*

¿Vol qué voli?

MET. Me sèmbra que ha begut oli!
BADÓ. No senyor; no n' hi hem dat gens.
Vegi si 'l pot retorná'
(*Ab veu mes baixa*)
Y luego darli á entenent
De que fassi testament.

PEP. (*A Badó*)
¿Qué 't creus qu' heréu te farà?

BADÓ. No, pro possible sería
Que habentho de deixar tot
Me deixés algun quartot,
Res d' estrany aixó tindría.
Y mes ma esperansa aumenta
Si 'l senyor metje per mí
Ab éll vol intercedí'.

MET. Malament aixó 's presenta.

BADÓ. ¿Encara en sí no ha tornat?

MET. No, y aixó ja massa dura.

BADÓ. Vull fer una probatura, (*De repent.*)
Crech que dará resultat.

¿Porta un duro vosté aquí? (*Al metje.*)

MET. Sí, ¿y qué vols fer ab lo duro?

BADÓ. Déiximel, casi aseguro
Que al moment tornaré en sí.

(*Lo metje li deixa 'l duro, Badó se treu dos
quartos de la butxaca ab los quals fa trin-
car lo duro á la orella de Ramon y aquet
dona senyals de vida.*)

Mireu, mireu; ja 's belluga,
Ja obra 'ls ulls, ¿ho veyéu?

MET. Oh! y es cert!

PEP. ¡Mare de Deu!

BADÓ. Anéu, que véureus no puga. (*A Pep.*)

PEP. Lo seu apego al diné' (*Anantsen*)

¿Quant al viu demostra aixó!

MET. Tú també vesten, Badó,
Está ab ell sol me convé.

BADÓ. Donchs be ja procuraré
Vosté que hi te ascendent,
Que si acás fa testament
Pense ab mí, ¿hoy que ho farà?

(Si no m' ha de deixar res, (Anantsen.)
Tan me fa si mort com viu.)

ESCENA VI

METJE y RAMON

- RAM. Ay! hont soch? *(mirant per tot)*
MET. Ramon! qué diu!
¿No ho veu? A casa seva es.
RAM. ¡Qu' estich cansat!
MET. ¿Qué ha sigut?
RAM. ¡Oh, quin somni mes pesat!
MET. Caramba! ¿donchs qué ha somiat?
RAM. Somiaba que aquí han vingut
Donas y homes uns sens fi,
Joves, vells, grans y petits,
Y 'm deyan, fent uns grans crits:
«Ets un lladre, un assassí.
Luego han registrat plegats
Ma casa ab algarabía,
Mentres á mí se 'm partía
Lo cor de pena, ¡malvats!
Per mi alló era una trageria
Se n' han dut tots los dinés,
Y está clar he quedat després
Reduhit á la miseria.
MET. (¡Sempre 'l mateix pensament!) *(Apart)*
RAM. Mes al cap d' un breu instant
Veig ab goig que van entrant
Altre volta aquella gent,
Y fent trincar la moneda
Me la tornan tot seguit,
Y al tornármela, m' han dit;
«Aixó es teu, donchs aquí queda.»
Y luego m' he despertat
Ab un fatich y un cansanci...
MET. No te res d' estrany que es cansi
Com qu' está tan delicat...
Vaja li diré ab franquesa
Per mes que ompli d' amargura

Son cor: vosté no te cura,
Ne tinch la plena certesa.

RAM. ¡Oh!

MET. No s'espanti, Ramon,
Que tots havém de morí',
No hi ha ningú que á la fi
No hagi de deixá' aquet mon.
Reconciliis ab Deu,
Ab aquet mon ja no hi pensi,
A prepararse comensi,
Miri que 'l temps es molt breu.
Y ara que 's troba vosté
En plé us de sas facultats,
Vulgui deixar arretglats,
Sos assumptos. Jo aniré
A buscar un sacerdot,
Si vosté vol, y un Notari.

RAM. Oh! M'horrorisa 'l pensàrhi!
¡Haverho de deixar tot!
¡Aquells sachs que tinch plens d' or
D' atractiu irresistible!

MET. No hi pensi ab aixó.

RAM. ¡Imposible!

MET. Hi tinch apegat mon cor.
Pensi be ab lo que li dich,
Miri qu' es cosa segura
Que hi ha una vida futura.

RAM. Fugi, d' aixó jo me 'n rich,
Aixó ho creu sols la gent baixa.
Siga com vulga 'l diner
No 'l vull deixar.

MET. ¿Que 'n vol fer?

RAM. ¡Que me 'l fiquin á la caixa!

MET. Infelís!!!

*(S' aixeca y se 'n va, pero topa ab lo Badó
y Pep que entran. Ramon, al dir l' últim
vers, s' aixeca, y tant depresa com pot se
fica dintre.)*

ESCENA ÚLTIMA

BADÓ, PEP, METJE

BADO. *(Al Met.)* ¿Fa testament?

MET.

(No fent cas de la pregunta de 'n Badó.)

Hasta impossible pareix
L' estat á que conduheix
Aquet loco encegament.
Sou, passions, molt desastrosas,
Puig que al home esclaviséu,
Y finalment li matéu
Las creencias religiosas.

*(Després d' una petita pausa, se gira ab en
Badó y en Pep, y los diu:)*

¿No haveu vist may com lo vent
Arrastra per hont se vulla
Y jugueteija ab la fulla
Quan del arbre se desprén?
¿No heu vist las onas del mar
Furiosas remolinarse,
Com montanyas aixecarse,
Y luego torna' á baixar,
Y ab ímpetu estrepitós
Arrebassar lo baixell,
Y jugueteijar ab ell
Com si esclofa de nou fos?
Donchs, bueno; de la mateixa
Manera l' home es juguina
De la passió que 'l domina
Si d' ella arrastrarse deixa.
Per aixó quan li he indicat
Que sería convenient
Que fassés lo testament,
¿Sabéu que m' ha contestat?
¿Deixá 'l diner?—Prorrumpeix,
—Aixó á mi m' es impossible,
Una forsa irresistible,
Misteriosa, ab ell m' uneix.

PEP.

Si 's mort, be 'ls ha de deixá'!

MET.

Nò; m' ha dit que si 's moría
Que 'ls hi fiquessin volía
A la caixa.

PEP y BADÓ.

Ja, ja, ja!

(Rihent)

MET.

Y lo pitjor es que te
La fe en son cor estingida;
No creu en un altre vida,

Ni en Deu; en fi, no creu re.

Qui en lo jardí del seu cor

Deixa una passió arrelá‘,

Ella sola matará

De totas virtuts la flor.

Aixís ab ell ha passat.

PEP. Deixeulo, no ‘us hi amohineu

Ni d‘ ell ja mes no parleu.

¿Sap que hi ha una novetat?

MET. Vos diréu.

PEP. Ja hem descobert,

Per una coincidencia,

Dels bitllets la procedencia.

Que ho digui en Badó si es cert. >

BADÓ. Jo ho volía du amagat,

Pero ja que se m‘ hi obliga

Me será forsa que ho diga.

PEP. Sí, home; axó no es cap pecat.

BADÓ. No sé quant fa, fixament,

Que ‘l carté una carta ha dut,

La qual carta jo he rebut

Y l‘ he dada al amo dihent:

«Eixa carta es per vosté,»

Y al moment que á obrirla va,

Jo li dich: «Que ‘m donará

Los dos quartos pel carté?»

Y ell crida:—Encar mes dinés?—

Perque feya poch rato ha

Que per comprar lo sopá‘

M‘ havia dat sis calés.

—Tórnala al carté—ha manat,

Pero jo en lloch de tornarli,

Lo qu‘ he fet, dos quartos darli,

Y la carta m‘ he quedat.

No veigi en aixó vilesa,

Curiositat ha sigut.

Quan ocasió he tingut,

La carta obro, y ab sorpresa

Veig bitllets, llegeixo y trobo

Que al amo ‘ls bitllets envia

Un criat que antes tenia

Que li havia fet un robo,

Dihentli que com ara està
En gran perill de morir,
Ha volgut restituir
Los diners que li robá.

¿Veu? miri.

*(Ensenyantli la carta: lo metje la llegeix per
sí, y li torna. Badó se la fica á la butxa-
ca, y Pep dissimuladament li pren y se la
amaga.)*

Los cinch cents duros

Sens dir res y d' amagat,
A cal Pau los he deixat
Perque ab ells sortís d' apuros;
Mes no sé com m' ha caygut
La carta, se 'n apodera
Lo Pep, y d' ella s' entera...
Y aixís es com ho ha sabut.

MET. No 't coneixia, ab franquesa,
Pero 'm proba aquesta acció
Que has de teni' un cor, Badó,
Que val mes or que no pesa.

BADÓ. No ho sé pas; may l' he pesat.

MET. Fins, Badó, t' arribo á dí,
Que si vols estarte ab mi,
Te pendré, no com á criat,
Sino com fill; ja que Deu
No m' ha donat descendencia,
Tú podrás suplir sa ausencia
Y serás com un fill meu.

BADÓ. Li accepto, senyor Doctó'.

(Entra Ramon)

PEP. ¡Ola! ¿ja torna 'l talós?
Me 'n vaig á donarli un sust.

BADÓ. No li donguis mes disgust,
Ja n' hi has dat un de prou gros.

PEP. *(A Ramon)*

Si altre cop torno á venir,
No es per darte cap enfado;
Tinch de donarte un recado.

*(Ramon se senta á la cadira, y Pep en un
altre, junt ab ell.)*

BADÓ. Veyam lo que li vol dir; *(Al metje.)*

PEP. ¿Es vritat que anys enderrera *(A Ram.)*

Havias tingut un criat,
Segons crech, anomenat
Esteva Riudoms y Anguera?

BADÓ. (¡Ay! no 'm comprometis, gat.) (Apart.)

RAM. ¿Qui te ha donat tal noticia? (A Pep.)

PEP. La teva gran avaricia
La portadora n' ha estat.
Durant lo temps que 't servía,
¿No 't vas trobá á faltar res?

BADÓ. (¡Ay llamps de Pep! si pògués (Apart.)
Tallar ta llengua ho faría.)

RAM. ¿Potser tú 'm pots aclarir (A Pep.)
Un misteri que fa anys (Ab interés.)

A pesar de mos afanys
En va intento descobrir?
PEP. Oh, si 'l secret me confias,
Potser sí que tal vegada...

RAM. Es cosa aviat explicada.

MET. (A Badó.)

¿M' interesa aixó, ¿ho creurías?

RAM. Mentre á casa vaig tenir (A Pep.)

Aquest Esteva Riudoms,
Jo, no vaig entendre com,
Pero sí que puch ben dir
Que vareig trobarne á faltar
Cinch cents duros, ¡hó, al pensarhi
Me pega com un desvari!...

PEP. Donchs val mes deixarho estar.
Sí, Ramon; ell te 'ls va pendrer,
Y avuy te 'ls tornava, ruch,
Y no 'ls has volgut.

RAM. No puch
De cap manera aixó entendre.

PEP. Tú no haurás pas olvidat
Que una carta avuy t' han dut
Y que tú no l' has volgut.
(Moviments d' ansietat y congoixa en Badó.)

Donchs, be; per casualitat
La carta es en poder meu:
¿Míratela, veus? llegeix. (Li mostra.)

BADÓ. (¡Foll! ¿la carta li exhibeix?
¿Me l' haurá prés, ay bon Deul)

(Se registra y regira totas las butxacas.)
Ramon després de enterarse de la carta que
el Pep li ha deixat llegir, sens soltarla:

RAM. ¿Y ahont son los diners? *(Ab frenessi.)*
PEP. *(Ficantse la carta á la butxaca.)*

¡Jo 't floch!

¿Perqué 'ls vols?

RAM. Perque son meus.

PEP. ¡Qué patollas, qué son teus
Si ni 'ls has volgut tampoch!

RAM. ¡Oh! ¡Cinch cents duros! ¡Cinch cents!

PEP. ¡Calla, calla, miserable!

¿Encara no 'n tens prou, diablè,
De diners ab tans que 'n tens?

RAM. ¡Nada! vull lo qu' es meu, jo.

¡Vull los diners!

PEP. Ara hi corro.

RAM. *(Près de fortas convulsions.)*

¡Lladres! ¡auxili! ¡socorro!

*(Cau sense sentits de cap á la taula, Badó y
lo metje hi corren á auxiliarlo.)*

BADÓ. Ja m' ho pensava jo aixó.

Cuyti, fassi la recepta. *(Al metje.)*

PEP. Deixeuse de medecinas,

Deuli lliuras esterlinas

Que li farán mes efecte.

MET. Si qu' es un tropell ben fort,
Aquet no crech que l' aguanti.

PEP. Prou, per xó ray no s' espanti:

Diu que mal herba may mort.

BADÓ. ¿Es menesté' algun remey?

Aniré si es necessari

Fins á cal apotecari.

MET. Ja no 'ns faria servey.

BADÓ. Home, deixim aquell nap.

¡Veyám!

MET. ¡Ca! ¡'l qu' es ara ray!

BADÓ. No havém de desconfiar may,

Podém probarho, qui sab...

*(Lo metje li dona, Badó lo tira sobre la tau-
la, y Ramon s' hi amorra besantlo ruidosa-
sament.)*

¡Miri, miri com lo besa!

PEP. (¡Foll! ¡mireu qu' es un excés (A part.)

L' afició que té als dinés,
Hasta arriba á fer feresal!)

MET. Ja es difunt, per ell preguéu,
Ja a Deu son compte á donat.

PEP. Que Deu l' hagi perdonat

BADÓ. Dalt del cel lo tinga Deu.

(Pausa.)

MET. No siguéu derrotxadors,
Pro avaros, menos encara,
Puig de la persona avara
Heu vist, si be ab flachs colors,
Quant trista es la condició,
Y á quin estat miserable
Y per demés lamentable
La conduheix sa passió.

Per l' avaro no existeix
Família ni societat,
Y hasta per l' or deslumbrat
S' olvida de sí mateix.

Lo seu cor may per res plora
Ni 's compadeix de ningú,
Perque ja s' ha fet tan dú'
Com lo metall qu' ell adora.

Per axó de tothom pert
Lo carinyo y amistat,
Y ha de viurer sol, aislat,
Com las feras al desert.
Si be havém de reconeixer
Que l' avaro indigne 's fa
De nostre apreci, es jermá,
Y l' havém de compadeixer.

Exigeixen, no olvidarho
La religió y la justicia
Aburrirne la avaricia
Y compadeixe' al avaro.

UN LLIBRE ABSOLUTAMENT IN-
DISPENSABLE ALS AFICIONATS

Catàleg d'Obres Teatral Catalanes

4.000 títols entre drames, comèdies, sainets, diàlegs,
monòlegs i sarsueles. Teatre d'infants i el més extens

REPERTORI SENSE DONES

A cada obra es detalla el nombre de personatges, homes i dones; si està
escrita en vers o prosa; si és còmica o dramàtica

**Vegeu les seccions
que conté el Catàleg**

-
- Obres en dos, tres o més actes, amb una o més dones.
 - Obres líriques en dos, tres o més actes, amb una o més dones.
 - Obres en un acte, amb una o més dones.
 - Obres líriques en un acte, amb una o més dones.
 - Obres en dos, tres o més actes, sense dones.
 - Obres líriques en dos, tres o més actes, sense dones.
 - Obres en un acte, sense dones.
 - Obres líriques en un acte, sense dones.
 - Monòlegs per a home.
 - Monòlegs per a dona.
 - Teatre d'infants en un o més actes.
 - Monòlegs per a nois.
 - Monòlegs per a noies.

Un volum d'unes 150 pàgines, 2 pessetes

Els qui vulguin rebre'l per correu, hauran d'afegir 0'40 ptes, per al fran-
queig certificat

Llibreria i Arxiu Teatral Millà

Carrer de Sant Pau, 21

BARCELONA